

tentiam physicam et absolutam naturae ad opera salutaria. Haec componi nequeunt cum iis, quae ab adversariis obiciuntur, nisi per allatum responsonem.

Nimirum ante peccatum inerat homini potestas operandi salutariter absque difficultate, potestas coalescens ex gratia sanctificante, integritate naturae et gratia actuali, quae quidem gratia actualis erat conveniens illi statui, liberaliter, non misericorditer concessa, non sanans, sed consequens sanitatem. Patrato autem peccato, illi facili potestati operandi salutariter successit *impotentia physica* et absoluta operandi salutariter propter amissionem gratiae et *impotentia moralis operandi recte* propter subortam concupiscentiam. Haec autem impotentia moralis est et certum signum impotentiae prioris, quia est certum signum amissionis gratiae et est pars impotentiae totalis, quae in homine subsecuta est peccatum. Imo impotentia physica operandi salutariter et impotentia moralis operandi recte, non sunt in homine historice spectato in statu lapsus, seclusa Dei gratia, impotentiae duae separabiles, sed *simul necessario* constituunt unam totalem impotentiam: una enim sine altera esse non potuit. Quare dici potest quod concupiscentia historice spectata complectitur quoque defectum potestatis physicae et absolutae operandi salutariter, quae potestas recuperanda est per gratiam misericorditer concessam naturae indignae atque medicinale. Hinc gratia concupiscentiam sanans, necessaria contra concupiscentiam, est gratia, qua non solum aliqua difficultas boni ex propensione naturae in malum orta superatur, sed qua natura, quae vitiata est per peccatum, sanatur et restituitur ad pristinum statum, ad quem elevata fuerat, qua proinde gratia confertur potestas physica et absoluta operandi salutariter. Ceterum cf. Append. in fine huius Cp.

Et advertit fateri Iansenium quod Augustinus docuerit necessitatem physicam et absolutam gratiae pro hoc statu, velle autem quod Augustinus eam necessitatem docuerit non pro excellentia (dignitate supernaturali) actus, sed pro superanda concupiscentia. Ut id autem Iansenius tueretur, coactus fuit adserere tum concupiscentiae, tum gratiae vim determinantem necessario voluntatem; in hac enim hypothesi, si nempe voluntas necessario antecederet determinatur a concupiscentia ad malum, est ipsi necessitate physica et absoluta necessaria

gratia, qua prohibeatur voluntas a malo et flectatur ad bonum. Atqui haec sententia ne dum falsa est, sed absurda, quod et suo loco videbimus. Ea autem sententia reiecta, ut intelligatur doctrina Augustini de necessitate physica et absoluta gratiae, non restat nisi ut dicamus Augustinum propter actus excellentiam asseruisse eam necessitatem: voluntas enim libera sub concupiscentia non potest pati nisi impotentiam moralem.

Instant tamen. Secundum Augustinum, gratia, quam petimus, est ea qua fit in nobis *magna voluntas* (De Gratia et lib. arb. c. 17), per quam *tantum velimus, quantum sufficit ut volendo faciamus* (ibid. c. 16.), per quam homo qui volebat et non poterat, *possit ac plane velit* (Serm. CLVIII), per quam *tanto vehementius aliquid volumus, quanto id delectat ardentius* (De pecc. merr. et remm. L. II, 17) per quam *fit suave quod non delectabat* (Ibid. c. 19). Atqui haec bene intelliguntur, si gratia sit delectatio, quae concupiscentiae adversetur eamque vincat; at si gratia eo spectat, ut praecisione facta a concupiscentia, conferat potestatem operandi salutariter, nequit intelligi quo spectet huiusmodi comparatio gratiae cum concupiscentia, ut sit suavitas, delectatio et delectatio maior, vehementior, ardentior. Si enim gratia confert simpliciter posse operari salutariter, etiam non existente concupiscentia; neque necesse est ut sit delectatio, neque iste excessus delectationis prae concupiscentia postulatur.

Respondeo in gratia duplicem vim distinguendam esse, *physicam et moralem* (Cap. I. a. 2.). Physica autem vis competit tum gratiae, quam non sequitur consensus voluntatis diciturque sufficiens, tum gratiae, quae est coniuncta cum actu diciturque *efficax*. Porro discrimen gratiae utriusque non est in vi physica, quae eadem est in utraque nec potest esse diversa, sed in vi morali, nec tamen necessario in actu primo, sed in actu secundo; ideo enim voluntas agit quia libere delectat eam agere, quae quidem libera delectatio a praecedente indeliberata delectatione ortum ducit. Hinc qui de gratia loquens eam considerat sub ea ratione, qua efficax est consensusque obtinet, primum est ut eam spectet potissimum ex parte vis moralis, qua ita allicitur voluntas ut libere quidem eligat id, quod gratia suadet. Porro Augustinus generatim disputans cum pelagianis loquitur de gratia efficaci: questio

enim erat cuius vi fiant actus boni, qui fiunt: agebatur ergo de ea gratia qua fiunt; haec porro est efficax.

Obiicit 2. Potest esse physica et absoluta necessitas etiam domi alicuius per se naturalis, ut in infirmo necessitas alicuius auxilii ad ambulandum: ita in natura vitata per concupiscentiam potest esse necessitas gratiae medicinalis physica et absoluta.

Respondeo. Necessitas auxilii pro infirmo non est absoluta pro natura infirmi, sed hypothetica, posita nempe infirmitate, extra quam nulla est necessitas auxilii. At gratia necessaria dicitur naturae ne dum infirmae, sed et sanae: unde non est eadem ratio.

VI. Itaque si rationem quaeras cur talis sit necessitas gratiae actualis, patet id ex eo pendere quod gratia, quae requiritur, debet esse propria ordinis illius, ad quem natura est elevata. Cum vero hic ordo sit supra vires physicas naturae, quae proinde ad huius ordinis opera edenda laborat per se impotentia physica; ideo ipsa physica necessitate postulat auxilium, quo ad huiusmodi opera edenda adiuvetur. Quod quidem in sequenti thesi uberius declarabitur.

THESIS XXV.

Ex qua doctrina Patrum consequitur actus salutare esse intrinsece h. e. entitate sua supernaturales.

I. Dicimus haec Patrum doctrina superiore thesi explicata contineri gratiam requiri propter entitativam supernaturalitatem actus, qui physicam potestatem naturae excedit. Quod ut declararetur, opus est disserere paulo latius de actus salutaris supernaturalitate, quam in capite 1° agentes de natura gratiae supposuimus. Itaque haec duo praestituenda. Scilicet constat 1) adoptionis gratiam, qua filii Dei nominamur et sumus supernamque beatitudinem esse absolute supernaturales viresque physicas naturae simpliciter excedere: liquet ex disputatis praeced. Tract. de Deo Creante. Constat 2) operationes et actus hominis, quibus ad salutem consequendam se disponit, esse dignitati filii Dei adoptivi ac excellentiae finis proportionatos et ideo in eodem ordine, in quo adoptio et finis reperiuntur.

Huiusmodi enim actiones sunt *sicut oportet, sicut expedit ad veram pietatem, ad iustificationis gratiam consequendam, ad vitam aeternam* (cf. doctrinam Patrum in Th. XXI n. 1^a). His positis si quaeratur: A) cur actus salutare sunt supernaturales? respondetur: ut proportionati sint vitae supernaturali, quam iusti vivunt ac fini, ad quem omnes homines praeparare se debent. Si quaeratur vero B) in quo collocanda sit eorum supernaturalitas: respondemus quod generica (quae valet nimirum pro omnibus actibus) ratio in eo est quod sint *intrinsece h. e. sua entitate* supernaturales sicutque proinde supra vires physicas naturae indigeantque, ut fiant, speciali et indebito naturae auxilio Dei sicutque perfectione sua proportionati dignitati adoptionis divinae et dignitati finis. Id vero, quantum fieri potest, est latius declarandum.

Cum penes omnes constet actus salutare esse supernaturales, sumpta hac voce in notione maxime confusa, prout nempe significat actus, qui in pura natura esse non possent, actus proportionatos, quacumque tandem ratione, assecutioni finis supernaturalis; quaestio est tamen in quo determinate collocanda sit ratio supernaturalis. Praemittamus quorundam diversas opiniones.

II. Est itaque 1^a opinio: actum salutarem esse supernaturalem, quia acceptatur a Deo tanquam meritorius aeternae felicitatis, ita ut in se quidem sit naturalis, sed ex hac acceptatione denominationem extrinsecam accipiat actus supernaturalis. Verum haec opinio recipi non potest. Nam si ita est, gratia Dei non requireretur ut principium efficiens operis salutaris, ut principium intrinsecum in ipso operante, quandoquidem opus non eliceretur nisi viribus naturae: atqui gratia Dei postulatur ut principium efficiens et intrinsecum operis negaturque naturam naturaeque vigorem posse hos actus edere. Ergo. Praeterea hanc liberam acceptationem Dei operis naturalis Pelagius quoque secundum suam haeresim admittere poterat: nam eam dicebat homines adultos mereri per actus naturae gratiam adoptionis et regnum caelorum, non excludere eam liberam acceptationem Dei, cum poneret ea esse dona, quibus natura carere poterat neque opus habebat excludere eam liberam Dei acceptationem; quia et ea posita, si tantum ea ponatur, semper verum est hominem non indigere

intrinsicco auxilio, quo vires ei subministrantur: in qua resita est haeresis Pelagii.

2^a. Opinio tenet actus salutare esse quidem intrinsicco supernaturalis *in fieri*, non vero *in facto esse*; quemadmodum visus per miraculum restitutus supernaturalis est, qui quoad rei substantiam est naturalis, cuius tamen acquisitionis modus est supernaturalis. Atqui si ita est, actus salutaris potest aequè perfecte etiam naturaliter fieri; hoc est enim proprium eorum, quae supernaturalia sunt tantum quoad modum, ut possint quoque aequè perfecte fieri per naturam; at doctrina catholica est nullo modo posse viribus naturae fieri actus salutare.

3^a. Opinio vult actum salutarem esse supernaturalem propter modum aliquem accidentalem, ideoque separabilem, inhaerentem actui, puta modum maioris intensitatis, durationis, facilitatis, qui modus vires naturae excedat et a gratia dependeat. Verum omnia quaestione de hac theoria modorum inhaerentium. quae non est philosophica et omisso quod sententia postulans gratiam tantummodo ad facilitatem actus est disserte pelagiana: advertimus, quod modi hi intensitatis, durationis et similes, non sunt necessarii ut actus sit salutaris, sed per se est talis etiam sine quocumque gradu determinato eorum; itaque gratia non foret necessaria per se ut actus esset salutaris, sicut definitio catholica docet, sed solum per accidens: quod redit ad errorem quemdam pelagianorum. Rursus iste modus inhaerens vel est totus a gratia tantummodo, vel a gratia simul et libero arbitrio: si a gratia tantum, nihil conferente libero arbitrio; 1) nihil hic modus procedere potest ad salutem, quia non fit libere; 2) ipse vere non est modus actus, sed realitas quaedam cum actu existens, quia modus actus debet procedere ab ipso agente, a quo est exercitium facultatis sive actus. Si vero modus est simul a gratia et libero arbitrio, cum actus quoad substantiam sit naturalis, modus quoque procedens ab efficiente actum moralem et ex eadem actione procedens (dico eandem actionem; quia si diversa est actio, ille qui dicitur modus non erit reapse modus actus, sed alter actus) subiectoque naturali inhaerens, nequit esse nisi naturalis et eatenus dici poterit excedere vires naturae quatenus naturae soli sit moraliter ille modus agendi

impossibilis. Atqui actus salutaris non moraliter tantum, sed physice est impossibilis naturae soli. Ergo.

4^a. Opinio ponit actum quoad substantiam quidem esse naturalem, esse vero supernaturalem propter rationem meriti, quae ipsi inest, hanc autem rationem meriti mutuari ex gratia; ita ut per gratiam eliciatur quidem actus intrinsicco naturalis, qualis etiam a sola natura elici posset, sed quia elicitur ex gratia et est opus speciale Dei, rationem meriti sortitur ad vitam aeternam. Verum neque haec opinio est sufficiens. Nam 1) doctrina catholica est, gratiam requiri ut actus dignus vita aeterna fieri possit non tantum ut facile sed ut simpliciter fieri possit et proinde per gratiam addi vires ut actus fiat: atqui additio virium eo spectat ut ipsa substantia actus fiat, non tantum ut denominatio aliqua extrinseca ei addatur, cuiusmodi est haec ratio meriti, quae actui, non secus ac is qui in pura natura poneretur, naturali obvenit ex eo quod fit agente Deo. 2) Si actus quoad suam omnem realitatem aequè perfectus fieri potest a natura, quaeritur cur hic actus a natura positus non acceptetur a Deo? sive enim fiat ex gratia sive non, quando in se sit actus aequè perfectus, nulla videtur esse ratio cur Deus unum respuat, alterum acceptet.

Sententia vero docens actus naturales acquirere rationem supernaturalis ex gratia sanctificante, quae subiectum operans ornatur, 1) non valet pro iis actibus qui a peccatoribus fiunt, 2) nec sufficit pro actibus iustorum, quoniam, ut docebimus, etiam ad eos gratiam actualis requiritur, 3) neque haec duo satis cohaerent, subiectum esse in ordine supernaturali eiusque operationem, quam edit, ut talis est, esse naturalem (Cf. Suarez. L. II. de Necessitate Gratiae cc. 4. seqq.).

III. Itaque restat ut dicamus, actum bonum, sicut oportet ad salutem, ea gaudere perfectione, quae sit intrinsicco supernaturalis h. e. intrinsicco excellentior perfectione ea, quae per vires naturae potest actibus comparari; ideoque modum perfectionis, qui per verba *sicut oportet*, significatur, esse modum intrinsicco actus, quo eius essentia constituitur; et ideo propter eam perfectionem, quae actus intrinsicco supernaturalis propria est, requiri gratiam ut possit fieri a nobis.

Actus huiusmodi dici solet *quoad substantiam supernaturalis*. Qua in re ne aequivocatio subrepat, accipe verba Suarez l. c. c. 4. »Si substantia actus pro genere sumatur, clarum est actus supernaturales non esse in substantia supernaturales, sed eos potius cum actibus naturalibus convenire, nimirum in genere cognitionis vel amoris vel spei vel in alio simili. Etenim si hanc convenientiam non haberent, non possent esse actus elicti a nostris potentiis, quia potentiae non possunt elevari extra sua obiecta saltem universalissima. Sic autem sumpta substantia actus, dicentur hi actus supernaturales quoad modum, quatenus differentia specifica dicitur modificare genus. Accipi autem vulgo solere actum quoad substantiam pro actu considerato secundum rationem generalem assensus vel amoris circa tale obiectum notat Molina in Concordia q. 14. a. 13. Disp. XV. Hic autem non in hoc sensu loquimur, sed illos actus quoad substantiam supernaturales vocamus, in quibus genus cognitionis vel amoris contrahitur essentialiter per differentiam superioris ordinis id est quae ad quemdam rerum gradum ordinem naturalem superantem pertinet, ideoque ad illum elevat ipsos actus. Unde fit ut nec a nostris potentiis nec ab angelicis nec fortasse (istud *fortasse* poterat omitti) ab ullo intellectu creabili per vires naturales elici possint. Tunc autem talis actus totus est supernaturalis quoad substantiam idest quoad suam entitatem; quia differentia specifica elevat genus cognitionis vel amoris ad supernaturalem ordinem et ita tota entitas est supernaturalis; quia in re non est distinctio actualis inter genus et differentiam et indivisibilis entitas non potest esse in diversis ordinibus naturali et supernaturali.»

IV. Iam vero certum est quod talis supernaturalitas est possibilis. Nam si qua difficultas esset, ea foret quia actus, qui supernaturalis dicitur, ponitur vitaliter a natura; est enim intellectus, qui credit e. g. et voluntas, quae diligit, si vero ponitur vitaliter a natura, ergo exeritur viribus naturae; natura enim eiusque vis sunt idem: quod autem viribus naturae ponitur quomodo concipi potest intrinsece, quoad suam entitatem, supernaturale? Verum concedimus naturam viribus suis conferre ad productionem cuiusque actus etiam supernaturalis, quivis enim ex his actibus debet esse vitalis; sed

dupliciter conferre potest, nempe vel viribus tantum naturalibus, vel viribus elevatis h. e. viribus, quae secundum potentiam obedientialem ei compentunt quaeque ad agendum sint expeditae per specialem sibi que indebitam operationem Dei. Quando hoc altero modo natura elicit actus, hi cum sint actus facultatis elevatae, in ordine supernaturali existentis, eandem perfectionem ab ea mutuari possunt, sive perfectionem intrinsecam nancisci maiorem ea, quam vires pure naturales conferre possint; ideoque esse intrinsece supernaturales. Supernaturale enim intrinsece non est id, ad quod natura nihil confert, sed est id ad quod natura per se sola citra auxilium Dei elevans conferre nequit.

Ceterum iam in Tract. de Deo Creante Th. XXXVI, n. IV. probavimus possibilitatem actuum supernaturalium, quam demonstrationem confer, sis. Secundum eam quidem disputavimus Th. XVI, cum qualitates non vitales exclusimus a censu gratiarum actualium. Praeterea si status filiationis adoptivae, quo consortes efficitur divinae naturae, est intrinsece supernaturalis (cf. Tract. cit. Th. XXXVII); quoniam est status quidam vitae et operationis, oportet ut actus quoque eidem proportionati sint intrinsece supernaturales. Cf. Ripalda op. cit. disp. XLIV. Sect. 3.

Et sane esse reapse actus salutare *intrinsece* supernaturales probatur ex necessitate ea gratiae, quam asserunt Patres et cui vidimus nullam aliam hypothesim circa indolem supernaturalitatis facere satis. Ex qua demonstratione liquet omnes quoscumque actus salutare esse intrinsece supernaturales: nam doctrina Patrum de necessitate gratiae ad omnes pios actus ex aequo extenditur. Quamvis autem penes Patres appellatio haec *intrinsece supernaturalis* non occurrat formaliter de actibus usurpata, occurrit tamen aequivalenter, ut ex demonstratione liquet.

V. Si autem actus salutare sunt intrinsece supernaturales ideoque eorum entitativa perfectio est maior, cur non discernuntur et quidem cum certitudine omnes actus salutare a puris naturalibus? Posset forte primum responderi secundum quamdam opinionem (cf. Ripalda Disp. XX) ideo non discerni, quia omnes actus boni, qui in hoc ordine providentiae fiunt saltem a fidelibus, sunt supernaturales; quocirca deest termi-

nus, h. e. actus bonus naturalis, quo cum comparare possimus actus pios salutare. Verum haec responsio reapse non facit satis; nam et ea data, manent semper actus mali, a quibus quoad entitativam perfectionem non differunt boni naturales et quibuscum proinde, ratione huius perfectionis, possent comparari actus salutare, inter quos tamen et illos secundum perfectionem entitativam non discernitur discrimen. Itaque seposita hac opinione Ripalda, quae certa non est (cf. dicenda in *Parergo* in fine Cap. II), quaeque heic tantum id praestarat ut solutionem quaestionis impeditam redderet, ut secundum rerum naturas quaestionem expediamus, haec statuenda censemus. 1) Fatendum est actum naturalem ferri posse in idem obiectum materiale et formale, in quod fertur actus supernaturalis. Haec est sententia communis satis (cf. Molina in *Concordia* in q. XIV. a. 13. Disp. VII. XIV: Meyer *Histor. de Auxiliis* L. V. c 6: Ripalda Disp. XLV. Sect. 1. 5. 6.). Sane iam vidimus praecunte s. Thoma (Th. XX.) posse hominem naturaliter diligere Deum super omnia propter bonitatem suam, quod est motivum formale caritatis; at si id potest, cur non poterit circa obiecta materialia et formalia aliarum virtutum exerceri facultas naturalis, in quibus certe non est maior difficultas? Et re quidem vera cum quis Evangelii praeco hominibus infidelibus proposuerit et declaraverit mysteria fidei suamque praedicationem miraculo evidenti confirmaverit, non nisi irrationabiliter negatur esse in potestate naturali rationis tunc credere ea Deo testificanti, cuius testificatio per miraculum certa est. Si enim possumus credere homini, cur non possumus credere Deo, cuius auctoritas certa est rationi et cuius quoque revelatio propter miraculum ope rationis cognoscitur? Suarez quidem id negat, contendens supernaturalitatem actus Fidei ex eius motivo formali procedere, De Fide D. III. S. 3. Verum haec doctrina Suarez conserta est cum eius opinione circa analysim actus Fidei, quae opinio specialis est et non paucis vix intelligibilis videtur. Quocirca Lugus non commotus argumentis eius aliter sensit: De virtute Fidei D. 1. S. 5. n. 65. respondetur non provenire Fidei supernaturalitatem ex motivo, quod habet; nam circa idem motivum potest forsitan versari actus naturalis: provenit ergo supernaturalitas ex natura ipsius assensus, qui *in sua entitate*

habet proportionem cum fine supernaturali: hoc autem ipsum est quod nos defendimus. Cf. eundem D. IX. S. 1^a. Quod vero Suarez affirmat de fide haeretici et potest aeque traduci ad fidem illam hominis gentilis, quam modo exemplo proposuimus, nempe haeticum non resolvere fidem suam in auctoritatem Dei, sicut facit catholicus, sed in suam privatam persuasionem, non videtur satis congrue dictum. Discrimen enim inter utrumque actum (praeter id quod fides catholici est supernaturalis, haeretici naturalis) versatur in eo, quod est conditio ad actum Fidei, non formale eius obiectum; catholicus scilicet innititur auctoritati Ecclesiae manifestantis divinam revelationem, haeticus suo privato iudicio interpretanti verbum Dei scriptum vel monumenta Traditionis; ex quo fit ut fides catholici sit per se infallibilis, semper enim sub magisterio Ecclesiae attingit id quod vere revelatum est a Deo idque solum, haeretici e contrario fallibilis sit, non secus ac suum iudicium, cui innititur. Sed posito hoc iudicio, assensus haeticus fertur in aliquid apprehensum sub hac ratione formali quod sit a Deo revelatum. Lugus quidem docet quod in praesenti ordine actus supernaturales etiam virtutum moralium differunt *aliquo modo* ex parte motivi ab actibus naturalibus, quia illis attingitur obiectum prout subest revelationi ac Deo placet, ibid. D. IX. S. 1. Veram interrogo: nonne, proposita extrinsecus revelatione, potest primo idem obiectum cum eo modo ab intellectu naturaliter apprehendi? et post hanc apprehensionem nonne potest sequi naturalis actus voluntatis in illud idem quod scitur Deo placere? Id neque Lugus negat, qui loquitur de eo quod solet communiter fieri ab iis, qui revelatione carent. Tandem ut pro sententia nostra doctrinam quoque Ecclesiae afferamus, haec est causa cur ecclesiasticae definitiones non negent simpliciter nos posse credere, sperare, diligere etc. sine gratia, sed negent nos id posse *sicut oportet, sicut expedit ad salutem*: qua limitatione supponitur nos posse e. g. credere Deo: ac quis credit Deo nisi motus motivo formali Dei revelantis? Cf. dicta in Th. XXII.

Tenendum est tamen 2) non posse actum naturalem ferri in idem obiectum actus supernaturalis, secundum eandem intrinsecam perfectionem. Ratio est quia actus supernaturalis, eo ipso quod talis est, cum sit supra vires naturae, est intrinsecus

perfectior: quanto enim est perfectius principium actionis, tanto est perfectior actio" I. II. q. CXIV. a. 2. ad 2^m. Indicium huius rei colligitur e. g. ex actu fidei supernaturalis, cuiusmodi est fides catholici, quae est firmiter et efficacior; idem videre licet in actu caritatis, qui fertur in Deum dilectum amore amicitiae hominique copulandum unione immediata, qui amor proprius est filii adoptivi Dei admissi ad participationem eorum bonorum, quae sunt propria Dei. Hic modus est intrinseca perfectio caritatis; amor vero naturalis Dei super omnia, caret ea intrinseca perfectione. Attamen in ea omnia, quae obiecto caritatis continentur, potest, supposita extrinseca revelatione, ferri etiam naturaliter voluntas et licet hic actus sit intrinsece imperfectior, potest tamen conatu naturae simulari eadem perfectio. Nonne et haereses suos martyres habuerunt? His positus est solutio propositae difficultatis. Quoniam actus nostros in se ipsis non videmus et perfectio intrinseca seu entitativa actus ac ipsius modi non subest intimo sensui, sed actus nostros ex modo generali tendendi in aliquid (puta cognitionis, volitionis) discernimus et ex obiectis distinguimus, in eadem autem obiecta, cum sufficienter extrinsece proposita sunt, potest ferri actus naturalis et supernaturalis, hinc fit ut criterio careamus discernendi in concreto actus naturales a supernaturalibus.

VI. Verum, inquires, si naturalis actus potest attingere eadem obiecta formalia, quae a supernaturalibus attinguntur, pronum est quaerere 1) cur Deus non acceptat actus quoque naturales, qui secundum dignitatem moralem, quae a libertate dependet, possunt esse pares supernaturalibus? 2) Quomodo certum esse potest iudicium Ecclesiae de sanctitate supernaturali alienius viri?

Respondeo ad 1^m Deus non acceptat eos actus, non quia id repugnet aut Deus non possit, si velit; sed quia Deus vult actus, quibus tendimus in finem, esse in eodem ordine, in quo est finis, qui est intrinsece supernaturalis et vult proinde eorum esse principium per gratiam suam. Quod autem dicitur de dignitate morali, distinguendum est (I^m II^{ae} q. CXIV. a. 3.) opus meritorium, secundum quod procedit ex libero arbitrio et secundum quod procedit ex gratia Spiritus S. Si primo modo spectetur opus et reapse non habeat nisi eum modum,

opus non est meritorium boni supernaturalis propter maximam inaequalitatem. »Si vero (prosequitur ibid. s. Doctor) loquamur de opere meritorio, secundum quod procedit ex gratia Spiritus S. (ideoque est supernaturale), sic est meritorium vitae aeternae de condigno (loquitur de operibus iustorum). *Sic enim valor meriti attenditur secundum virtutem Spiritus S. moventis nos in vitam aeternam.* Attenditur etiam pretium operis secundum dignitatem gratiae, per quam homo consors factus divinae naturae adoptatur in filium, cui debetur hereditas ex ipso iure adoptionis." Hinc damnata prop. 13^a Baii »Opera bona a filiis adoptionis facta non recipiunt rationem meriti ex eo quod fiant per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sint conformia legi, quodque per ea praestetur obedientia legi."

Ad 2^m dicendum, quod cum finis sit supernaturalis et opera supernaturalia ad eum exigantur eaque sine gratia haberi non possint; tenendum est fidelibus semper praesto esse gratiam Dei ut opera eorum possint esse sicut oportet, eorumque proinde omnes actus bonos, eos saltem, qui fide reguntur, esse supernaturales.

VII. Ut ad ipsam demonstrationem thesis redeamus; non deerunt qui dicant: auxilium aliquod naturale e. g. congrua cogitatio est vere gratia Dei, ea porro est necessaria prorsus ad agendum recte: ergo de ipsa possunt accipi sententiae Patrum, cum necessitatem gratiae praedicant, non de aliquo auxilio supernaturali ad actus supernaturales. Iam praecoccupavimus hanc difficultatem initio praeced. thesis: verum ut penitus disiiciatur.

Respondeo. a) Quod per huiusmodi auxilia fit, potest naturaliter fieri quoque per alia auxilia, quae effectu carent; unde est in natura potestas physica ad eos actus, qui per auxilia illa fierent, quae tamen potestas negatur naturae quoad eos actus, qui per gratiam fiunt.

b) Hoc auxilium est tale, ut sine eo nihil boni unquam naturalis fiat, atqui gratia, quam tuentur Patres, est talis, ut sine ea aliquid boni naturalis possit fieri et fiat. Hinc et damnata Baii propositio 29: »Non soli fures ii sunt et latrones, qui Christum viam et ostium veritatis et vitae esse negant; sed etiam quicumque aliunde quam per ipsum in viam iustitiae,

h. e. in aliquam iustitiam conseendi posse docent aut tentationi ulli sine gratiae ipsius adiutorio resistere hominem posse, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur."

c) Ab hoc auxilio naturali non abhorruisset Pelagius, imo iis videtur contentum, quas Pelagius admittebat, gratis cognitionis a Deo collatis, quibus possibilitas naturae iuvaretur ad facilius operandum. Atqui eae gratiae profecto non sufficiunt. Vide Vasquez in 1. 2. q. CIX. Disp. 189. c. 16.

VIII. Dices rursus potentia vel impotentia physica dicitur respectu perfectionis ontologicae effectus: at perfectio supernaturalis, quae competit actui, est perfectio moralis; ergo vel impotentia naturae non est physica, vel cum ea non cohaeret supernaturalitas actus.

Respondeo. Sicut perfectio actus visionis Dei et caritatis eam consequentis, est perfectio ontologica, ita et perfectio actuum salutarium, qui ad eos actus disponunt, est ontologica. Unde ad argumentum, transmissa maiore: perfectio supernaturalis est perfectio moralis h. e. dignitatis et proportionis cum fine assequendo, conc. est perfectio consistens tantum in conformitate cum lege, nego. Id constat quoque ex quibusdam Baii propositionibus damnatis 61. 62. 34. quarum damnatione statuitur discrimen inter conformitatem operis cum lege eiusve bonitatem vel rectitudinem ex obiecto et omnibus circumstantiis, atque certum quemdam modum operum, h. e. modum meritiorum eo quod sint in vivo Christi membro per Spiritum caritatis. Cf. doctrinam paulo ante recitatam Thomae.

THESIS XXVI.

Eandem doctrinam necessitatis gratiae, quae seculo V. a Patribus contra pelagianos propugnata est, iam Patres praecedentium seculorum in Oriente et Occidente continenter tradiderant.

I. Hoc quidem catholico certum esse debet, qui novit doctrinam quovis seculo ab Ecclesia praedicatam et definitam non nisi antiquam esse posse. Verum hoc extrinseco argumento omisso, propriis argumentis probatur thesis. Et 1) constat id immediate ex testificatione Patrum seculi V., qui testantur

doctrinam pelagianam esse novam doctrinamque catholicam a praecedentibus Patribus acceptam esse. Sane August. De Grat. et lib. arb. c. 4. ait. »Talis est haeresis pelagiana non antiqua, sed ante non multum tempus exorta." Et Contr. duas epist. pelagg. L. IV. c. 8: »Admoneantur qui putant istos (pelagianos) aliquid dicere, quemadmodum de his rebus, ante nova istorum vaniloquia, catholici antistites eloquia divina secuti sint et sciant a nobis rectam et antiquitus fundatam catholicam fidem adversus recentem pelagianorum haereticorum praesumptionem perniciemque defendi." Caelestinus in epistola ad Galliarum Episcopos ait: »Desinat, si ita res sunt, incessere novitas vetustatem; desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare."

Constat 2) sensum commune fidelium seculo V. abhorruisse a doctrina Pelagii; id vero fieri non potuit, nisi a praecedentibus Pastoribus ita grex Christi fuisset institutus. Illud vero rursus testatur Augustinus Serm. XXVI. c. 7: »Haec vobis contra novellam haeresim, quae tentat assurgere, saepe disputare cogimur. . . Disputantes contra gratiam pro libero arbitrio fecerunt auribus piis et catholicis offensionem. Ceperunt horreri, ceperunt ut certa pernicies devitari, cepit de illis dici quod contra gratiam disputarent." Idem testatur Vincencius Lirinensis in Common. c. 34: »Quis unquam ante profanum illum Pelagium tantam virtutum liberi praesumpsit arbitrii, ut ad hoc in bonis rebus per actus singulos adiuvandum necessariam Dei gratiam non putaret?" Erat ergo res omnibus exploratissima ante et post Pelagium.

Exstant 3) directae testificationes Patrum praecedentium, ex quibus aliquas ex utraque Ecclesiae parte occidentali et orientali recitare sit satis. Ex Ecclesia occidentali. Clemens Romanus in epist. 1. ad Corinth. n. 32. docet »omnes gloriam et augmentum consequutos fuisse non se ipsis aut suorum virtute operum, sed Dei voluntate eodemque pacto nos iustitiam adipisci non virtute nostra aut sapientia neque bonis operibus a nobis puro corde factis, sed per fidem, qua Deus omnes ab initio sanctificavit" atque adeo n. 38. vetat castum superbiae ferri; quandoquidem scit alium esse, qui largitur continentiam. Irenaeus L. III. adv. haeres. c. 20. n. 3; ait »Paulus infirmitatem hominis annuntians ait: Scio enim quoniam non habitat in carne mea bonum, significans quod non a nobis sed a Deo est bonum sa-

latis nostrae." Et lib. IV, c. 6. n. 4, »Educat Dominus quoniam Deum scire nemo possit nisi Deo docente h. e. *sine Deo non cognosci Deum.*" Et eodem lib. III., c. 17. n. 2. »Dominus pollicitus est mittere Paraclitum, qui nos aptaret Deo. Sicut enim de arido tritico massa una fieri non potest sine humore neque unus panis, ita nec nos multi unum fieri in Christo Iesu poteramus *sine aqua quae de caelo est.* Et sicut arida terra, si non percipiat humorem, non fructificat, sic et nos lignum aridum existentes primum, nunquam fructificaremus vitam *sine superna voluntaria pluvia.*" Tertullianus De Anima c. 21: »Non dabit arbor mala bonos fructus, si non inseratur et bona malos dabit, si non colatur. Et lapides filii Abrahae fient, si in fidem Abrahae formentur. Et gemina viperarum fructum poenitentiae facient, si venena malignitatis expuerint. *Haec erit vis divinae gratiae potentior utique natura, habens in nobis subiacentem sibi liberam arbitrii potestatem.*" Cyprianus (ad quem plus semel provocat Augustinus, ut in lib. IV. contr. duas epist. pelagg. c. 9.) in epistola ad Donatum: »Scis ipse (miros in me effectus baptismi) nec praedico, in proprias laudes odiosa iactatio est: quamvis non iactatum possit esse, sed gratum quiddam non virtuti hominis adscribitur, sed de Dei munere praedicatur: ut iam non peccare esse ceperit fidei, quod ante peccatum est, fuerit erroris humani. *Dei est, inquam, Dei omne quod possumus;* inde vivimus, inde pollemus, inde sumpto et concepto vigore heic adhuc positi futurorum indicia praenosimus." Et in lib. III. Testimoniorum ad Quirinum docet »in nullo gloriantium quando nostrum nihil sit." Quod et probat testimoniis Scripturae: *quid habes quod non accepisti etc. Nemo potest quidquam accipere nisi datum fuerit illi de caelo.* Arnobius Afer cont. Gentes L. II. c. 33. »Vos vestram animarum salutem in vobis ipsis reponitis fierique vos Deos vestro fidei inestimoque conatu. At vero nos nobis nihil de nostra infirmitate promittimus, *naturam intuentes nostram virium esse nullarum* et ab suis affectibus in omni rerum contentione superari. Vos cum primum soluti membrorum aberitis e nodis, alas vobis adfuturas putatis, quibus ad caelum pergere atque ad sidera volare possitis; nos tantam reformidamus audaciam, *nec in nostra ducimus esse positum potestate res superas petere.*" Hilarius in Psal. 118. v. 5: »Iustificationes sunt plures

atque diversae in observandis singulis officiorum generibus temperandae, ad quorum custodiam *nisi a Domino dirigamur, infirmi semper per naturam nostram erimus.* Advandandi igitur *per gratiam eius dirigendique sumus,* ut praeceptorum ordinem iustificationum consequamur . . . Neque beatæ illius vitae aeternitatem consequi merito suo poterit, nisi miserationibus eius, qui pater miserationum est, provehatur." Et in Psal. 123. n. 2: »Quis relictus est nobis gloriandi locus recordantibus omnia ex Deo esse? Si non in omnibus opus est misericordia Dei, etiam omnia nobis, tanquam ex nostro sint, vindicemus." Ambrosius (cuius plura cum Cypriano lib. cit. refert testimonia Augustinus) in Lucam Lib. II. n. 84. ait »Vides utique quia ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis, ut nemo possit aedificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quidquam incipere sine Domino." Et in expositione Isaiae prophetae (cf. August. in op. nunc cit. c. 11.) docet quod quia humana cura sine divina ope imbecilla est ad mendendum, Deum auxiliatorem requirit et quod orare Deum gratia spiritalis est; nemo enim dicit Dominum Iesum, nisi in Spiritu S. Et in lib. de fuga seculi c. 1. »Quis tam beatus, qui in corde suo semper ascendat? sed hoc sine auxilio Dei qui fieri potest? nullo profecto modo" et c. 3: »Lex os omnium potuit obstruere, non potuit mentem convertere et c. 7. »Lex factum damnat, non auferit malitiam."

Ex Ecclesia Orientali. Ignatius ad Smyrnenses c. 1: »Ego glorifico Iesum Christum Deum, *qui vos reddidit tam sapientes.*" Quomodo autem? collige ex sequentibus; c. 11. »secundum voluntatem (Dei) dignus effectus sum, non secundum meam conscientiam, *sed per Dei gratiam,* qualem totam mihi concedi rogo, ut per orationes vestras Deo potiar." Et in epist. ad Polycarpum: n. 7. »Vos Deo vacare et Dei opus est et vestrum." Iustinus in Dialogo cum Tryphone n. 102. citans verba Psalms: *Deus meus es tu, ne discesseris a me,* docet ea nos prece doceri, »in Deum, qui omnia creavit, sperare omnes debere et ab eo salutem et auxilium quaerere." Cyrillus hierosol. Catech. XIII. n. 8. docet actum fidei donum esse Dei precibusque exorandum: »Deus precibus vestris exoratus et nobis, qui verba facimus et vobis, qui auditis, *credere concedet.*" Basilus in Psal. 33. v. 3 docet quod »non in hominis potentia

aut sapientia, *sed in Dei gratia consistit solus*" et in homilia de humilitate, n. 3. ait: »nihil tibi relictum est homo, de quo gloriarı possis; cuius gloriatio et spes in eo sita est ut omnia tua mortifices et futuram in Christo vitam quaeras, cuius primitias habentes in his nunc sumus, *totaliter in gratia ac dono Dei viventes*. Et Deus est, qui operatur in nobis velle et efficere pro bona voluntate." Nazianzenus Orat. XXXVII, al. 31. n. 31: »Cum illud audis: *Non est volentis neque currentis, sed miserentis Dei*, idem tibi existimandum censeo. Quoniam enim nonnulli sunt, qui ob recte facta ita animis efferuntur, ut id totum sibi ipsis adscribant nec quidquam creatori et sapientiae eorum auctori ac bonorum omnium suppeditatori acceptum ferant, his verbis eos docet Paulus quod *ipsum etiam recte velle divino auxilio indigeat*, imo, ut rectius loquar, *voluntas quoque ipsa et electio eorum*, quae recta et cum officio coniuncta sunt, *divinum quoddam beneficium sit*, atque a Dei benignitate manans. Oportet enim ut et hoc in nostra sit potestate et per Deum servemur. Idcirco ait non volentis, idest non solum volentis nec currentis solum, sed etiam miserentis Dei. Ita quoniam *velle quoque ipsum a Deo est*, optimo iure totum Deo assignavit." Chrysostomus homil. XII. in 1. Cor. IV. nn. 1. 2: »*Nihil habes proprium sed a Deo acceptum*. Quid ergo te habere praee te fers, quod non habes? . . . Acceptum habes non hoc aut illud, *sed omnia, quae habes*. Non enim tua sunt haec recte facta, sed Dei gratiae. Etiam si fidem dicas, *ea exstitit ex vocatione* et si dicas remissionem peccatorum . . . omnia inde accepisti. Quid ergo habes, inquit, quod non habes acceptum? At ipse ex te ipso recte egisti: *Non potes hoc dicere, sed accepisti*. Et propterea te effers et tibi places? propter idipsum vero oportebat te intra fines modestiae contineri. *Non enim tuum est, quod datum est, sed eius, qui dedit*. Si enim accepisti, ab illo accepisti." Idem hom. VIII, in 1. Timoth. III. docet *mala omnia ex nostra solummodo voluntate fieri; bona vero omnia ex nostra voluntate et eius adiutorio*.

II. Iam vero si haec testimonia conferantur, constat quidem deesse modum distinctiorem proponendi dogmatis, qui proprius est statui controversiae; qui proinde defectus in pacifica quoque traditione aliorum dogmatum locum habet: ad rei summam

quod spectat, licet traditio sit minus distincta, liquet eadem doctrinae capita, quae sec. V. propugnata sunt, fuisse antiquitus tradita. Constat enim docuisse Patres viribus naturae insitis comparari non posse iustitiam christianam, necessariam esse gratiam eamque interiorem illustrationis et inspirationis, qua Deus ipsum velle operetur, ipsam fidem donet, gratiam, sine qua lex, sive externa gratia non sufficiat, gratiam, quae incipiat in nobis opera bona eaque operetur nobiscum, ut opera dona sint Dei, dum mala sunt tantummodo nostra, gratiam precibus esse impetrandam, totum bonum nostrum esse a Deo et in nullo nobis esse gloriandum, quia nostrum nihil est. Atqui haec est ipsa doctrina Augustini et ceterorum seculo V. Ergo.

Nota. Ad Ecclesiam Orientalem quod spectat, quoniam non dubitarunt quidam orthodoxiam eius hac in re vocare in dubium, iuvert animadvertere quod antequam in Occidente pelagiana haeresis damnaretur, Patres Synodi Dispolitanae vix de errore Pelagii et Caelestii audierunt, eosdem damnarunt ut catholicae adversos veritati Pelagiumque iusserunt eos reprobare, si catholicis haberi vellet. Rursus Ephesina oecumenica Synodus sub Caelestino Pelagium et Caelestium et qui eos sequebantur anathemate perculit.

THESIS XXVII.

Gratia porro necessaria ad salutariter agendum iis, qui necdum sunt conversi ad Deum et quovis habitu supernaturali carent, est gratia duplex interior immediata, nempe illustrationis mentis et inspirationis voluntatis.

I. Seponimus eos, qui quovis habitu supernaturali carent et necdum sunt conversi ad Deum, ab aliis qui secus se habent. Ratio huius distinctionis ex ipsa tractatione apparebit. Quae non est utrum sit necessaria gratia, sed quaenam gratia sit necessaria. Quidam censent solam immediatam illustrationem intellectus sufficere, eo quod (ut ipsi putant) ad cognitionem intellectus potest immediate sequi actus deliberatus voluntatis (cf. Suarez De Gratia L. III. c. 7). Verum assertio certa est (ait ibid. Suarez) et in ea conveniunt omnes moderni scri-

ptores, est enim manifesta doctrina Augustini, quod gratia excitans non solum in intellectu, sed etiam in voluntate infunditur ante deliberatum consensum. In hac demonstratione opus non est, ut testimonia, quae afferemus, de iis solis hominibus determinate loquantur: sed satis est quod eos certe comprehendant, quare id necesse erit, ut post recitata Traditionis testimonia ostendamus ea certe valere in huiusmodi hominibus.

II. Itaque primo constat gratiam Dei necessariam ad salutariter agendum esse gratiam internam. Id enim constat a) ex appellationibus quibus frequenter insignitur (quas iam superius exposuimus cf. Th. VIII. et Synopsim historicam n. 111.) dicitur enim *infusio Spiritus, diffusio caritatis in cordibus nostris* per Spiritum S. *operatio Dei in cordibus nostris et in ipso libero arbitrio* et huiusmodi, quae immediatum illapsum Dei, sive immediatum Dei operationem significant. Constat b) ex eo quod praeter externam gratiam legis et doctrinae Christique exemplorum admissam certe a pelagianis, aliam Patres profitebantur, qua voluntas et actio inuaretur; atqui haec alia non potest esse nisi immediate interior. Unde Augustinus Cont. duas epist. pelagg. L. I. c. 19. »Vos autem in bono opere sic putatis adiuvari hominem gratia Dei, ut in excitanda (excitatione suggerente vires) eius ad ipsum bonum opus voluntate, nihil eam credatis operari.» »Quod cum refellisset exemplo Pauli, concludit: »Trahitur ergo miris modis (voluntas) ut velit ab illo, qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.» Et hinc proscripta est in Synodo Diospolitana Caestii doctrina Gratiam Dei et adiutorium non ad singulos actus dari, sed in libero arbitrio esse, vel in lege ac doctrina.

III. Porro haec gratia necessaria interior sive immediata, est duplex, immediata nempe illustratio et immediata inspiratio. Qua in re sedulo adverte, quod utraque gratia duplici elemento constat, nimirum *elevatione facultatis*, qua facultas potens fit edere actus supernaturales atque *actu vitali* cognitionis cuiusdam et volitionis, quo moraliter (si per se hoc elementum spectetur seorsim a primo) voluntas flectitur ad actum liberum salutarem. Iam vero prioris elementi necessitas pro utraque facultate et etiam alterius pro intellectu est evidentior eamque

absque ullo dubio demonstrant argumenta, quae sumus allaturi. Verum et alterius elementi pro voluntate necessitas ex doctrina Patrum conficitur, si de gratia voluntatis necessaria loquentes, eam exhibent sub ratione alicuius actus vitalis voluntatis inspirati a Deo.

Iam de hac re egimus in 1° capite, ubi probavimus existentiam huius duplicis gratiae; nunc probanda est utriusque necessitas. Ex iisdem quidem fontibus argumenta petenda erunt, quae tamen poterunt enucleatius proponi.

Primum ergo probamus necessitatem immediatae illustrationis. Sane illustratio mentis immediata asserta est necessaria in Concilio. 1) In Conc. Carthag. c. 4. docetur gratiam, qua nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, esse donum Dei simul cum caritate, qua nobis praestatur ut faciamus. Porro gratia, qua revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, quae est gratia ea, quam concedebat Pelagius esse precibus exorandam, est gratia intellectum immediate efficiens, ut iam alibi demonstravimus. Formula vero, qua dicitur scientia huiusmodi esse donum Dei, significat non esse in potestate naturae eam scientiam, sed a Deo nobis conferri; quia vero intelligentia mandatorum est necessaria ad ea exsequenda, idcirco per eam formulam significatur necessitas huius doni Dei, quod ita exhibetur, ut sit aperitio intelligentiae seu gratia immediata intellectus.

2) In Concilio Araus. II. c. 7. docetur necessariam esse *illuminationem Spiritus S. ut possimus evangelicae praedicationi consentire, ut expedit*. Atqui haec illuminatio distinguitur omnino a praedicatione Evangelii, nam propter illam huic consentimus et supponitur deesse ea posse, licet haec haberetur. Nequit vero esse alia gratia pariter externa, quia si non sufficit evangelica praedicatione, eadem ratione nec alia gratia exterior intellectum illustrans sufficit; est ergo gratia illustrationis immediata interior. Unde id probatur a Concilio verbis Pauli: sufficientiam nostram cogitandi esse a Deo, quibus diximus (Th. VII.) auxilium aliquod immediate subiectivum significari.

3) In Concilio Tridentino Sess. VI. capp. 5. 6. docetur justificationis exordium in adultis sumendum esse a praeveniente Dei gratia, quae est gratia excitans et adjuvans ho-

mines ad conversionem sui, quae gratia dicitur *illuminatio Spiritus S.* qua Dens tangit cor hominis; homines autem hac divina gratia excitatos et adiutos, *fidem ex auditu concipientes* libere moveri in Deum etc. Itaque hic duplex gratia manifeste distinguitur; *illuminatio Spiritus S.* qua cor tangitur a Deo, et *fides*, quae auditu accipitur ideoque praedicatio fidei; atqui ea illuminatio, sive spectes distinctionem eius a praedicatione fidei, sive spectes formulam qua describitur, *tangente Deo cor hominis per Spiritus S. illuminationem*, (quae est eadem ac illa qua Africani Patres gratiam interiorem immediatam significarunt in literis ad Zosimum, ut refert Caecilius c. 8. Auctorr. Sedis Apost.) ea illuminatio, inquam, est interior immediata. Iam vero his capitibus a Patribus Tridentinis traditur id quod necessarium est ad iustificationem: unde dicitur exordium iustificationis sumendum esse. Ergo.

4) Eadem gratia tanquam necessaria asserta est a Caecilio ad Zosimi auctoritate confirmata. Ait enim c. 9. »Quod ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, ut *sancta cogitatio, pium consilium* omnisque motus bonae voluntatis ex Deo sit: quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor (Zosimus) instituit, qui cum ad totius orbis Episcopos de divinae gratiae opitulatione loqueretur: quod ergo, ait, tempus intervenit, quo eius non egeamus auxilio? in omnibus igitur *actibus, causis, cogitationibus*, motibus adiutor et protector orandus est.” Sermo est ergo de gratia necessaria, de gratia necessaria quoque ad quamcumque sanctam cogitationem. Porro haec gratia ita describitur, ut dicatur Deus ita in cordibus hominum operari ut sancta cogitatio sit a Deo; atqui cor, unde est cogitatio, non est sola voluntas, sed et intellectus: operatio vero Dei in cordibus, quae eadem est ac illa, qua operatur in ipso libero arbitrio, est operatio immediata. Ergo.

5) Eandem doctrinam asseruisse Patres patet ex testimoniis quae dedimus in Th. VII. ex quibus etiam efficitur Scripturarum haec doctrinam contineri.

Iam vero ex his testimoniis constat 1) gratiam illustrationis duplici elemento constare, nempe tum cogitatione aliqua, in qua illuminatio mentis sita est, excitata a Deo tum elevatione facultatis; quia est illuminatio Spiritus S., qui per eam

dat potestatem cogitandi quae non est in natura. Et sane utraque gratia certe requiritur. Requiritur elevatio facultatis; quia gratia datur ut possit mens supernaturaliter cogitare, assentiri praedicationi, credere etc.: requiritur actualis aliqua cognitio excitata a Deo; quia non sufficit sola elevatio facultatis. Nam elevata etiam facultas potest adhuc naturaliter agere, cum vires purae naturae maneat et si ab obiecto naturali modo determinetur (ut semper contingit) pronum est ut agat tantum secundum vires naturales. Oportet ergo ut divina virtute determinetur exercitium virium supernaturalium, sive moveatur intellectus ad aliquam cogitationem a Spiritu S. Atqui si quae a Patribus generatim asseruntur, valent generatim pro omnibus, valent certe pro iis, qui nondum sunt conversi ad Deum et quovis habitu supernaturali carent. Nam unica ratio dubitandi an ea necessitas gratiae quoad utrumque elementum habeatur pro omnibus, haec esset, quia iam conversi ad Deum possunt ex pia praecedente cogitatione ad aliam determinari, et habentes habitum puta fidei iam habent mentem elevatam ad ordinem supernaturalem. Atqui haec desunt iis qui nondum sunt conversi ad Deum nullumque adhuc obtinent habitum supernaturalem: ergo.

IV. Nunc probanda est necessitas immediatae inspirationis. Ea sic probatur. 1) In controversia pelagiana agebatur de gratia voluntatis (cf. Synop. hist. q. ult.) quae est *distincta a gratia cognitionis eoque maior* (Conc. Carth. c. 4. Aug. de Gratia Christi c. 26., et de Gratia et lib. arb. c. 19). Itaque contendeant Patres adversus pelagianos aliam gratiam necessariam esse praeter gratiam cognitionis admissam vel concessam a pelagianis. Atqui 1) pelagiani scientiam interiorem sive immediatam illustrationem concedebant, ut probavimus in Synopsi. 2) Abstractione facta ab hac hypothesi, si Patres loquentes de adiutorio necessario voluntatis, putassent sufficere auxilium solius immediatae illustrationis, qua mediate inspiratur voluntas, illud non opposuissent gratiae cognitionis, cum et ipsum esset formaliter gratia cognitionis, sed solum opposuissent gratiae exteriori, utpote id habens proprium quod sit interius. Neque ex eo capite potuissent illud opponere gratiae cognitionis, quia est adiutorium voluntatis; nam et ipsa illustratio immediata est adiutorium quoddam voluntatis:

ideo enim datur et hac tantum ratione datur, ut voluntas agere possit. Neque ex eo capite rursus potuissent eam oppositionem instituere, quia inspiratio mediata est subjective in voluntate; nam haec non est novum auxilium, sed effectus necessarius auxilii cognitionis.

Et re quidem vera 2) in can. 4. Concilii Carthag.: mentio occurrit disserte gratiae tum *externae* (divina mandata), tum *illustrationis immediatae* (qua aperitur intelligentia mandatorum) tum gratiae inspirationis *immediatae* (caritatis nempe, quae aedificat et praestat ut scientia non possit inflare) atque contra eos qui solum gratiam illustrationis admittebant, definitur necessariam esse quoque gratiam *caritatis* atque utramque esse Dei donum *caritatem* et *scientiam*. Iam vero si gratia voluntatis non est nisi gratia illustrationis, quae ad voluntatem quoque excitandam se porrigit, quoniam haec excitatio sponte sua et naturaliter existit ex illustratione mentis; pronum est quaerere: quomodo qui dicuntur admittere gratiam illustrationis, dicantur negare gratiam voluntatis et cur praeter eam gratiam, alia postulatur? ad summum poterat requiri ut fateantur pelagiani hunc quoque effectum eiusdem gratiae in voluntate. Verum nec poterunt pelagiani negare hunc effectum, qui ex ea causa necessario oritur nec reapse negarunt imo fassi sunt; docebat enim Pelagius per gratiam scientiae a Deo stupentem suscitari voluntatem. Cf. in Synopsi hist. IV. B.

Hoc autem in canone non alter effectus eiusdem gratiae in individuo, sed duplex gratia secernitur, *scientia* et *caritas* sine qua scientia inflare potest. Igitur in hypothese sufficientiae inspirationis mediatae, canon iste nullam habet rationem sufficientem sui: atqui; ergo.

3) Ea gratia voluntatis asserta est a Patribus, quae vires subministret libero arbitrio, per quas non solum *facilius* sed *simpliciter* possit et sine quibus nihil possit. Atqui haec praerogativa nequit competere soli mediatae inspirationi. Nam cum haec sit formaliter in solo intellectu sitque formaliter tantum cognitio, et non moveat voluntatem nisi moraliter, relinquit ipsam formaliter in propriis viribus: quare potest quidem ea gratia esse ratio, cur voluntas aliquid *facilius* possit ex illa speciali morali motione, non vero cur aliquid *simpliciter*

possit, quod sine gratia illa nullo modo posset: atqui; ergo. Hoc argumentum rationem intrinsecam aperit necessitatis huius gratiae.

Iam vero ex hoc argumento liquet gratiam voluntatis, quae necessaria est, complecti certe elevationem facultatis. Alterum quoque elementum quod est actus quidem vitalis, quo excitatur immediate ipsa voluntas, gratiam voluntatis complecti sic probatur. 1) Gratia haec, cuius necessitas a Patribus defenditur, dicitur *inspiratio*: porro haec appellatio motum quemdam impressum animae significat sive excitationem alicuius actus. Huiusmodi vero actus vel est actus deliberatus vel indeliberatus. Cum actus quoque deliberatus possit esse gratia (Th. X.), poterit et inspiratio actus deliberati esse gratia voluntatis pro alio deliberato actu sequenti. Verum inspiratio est quoque gratia praeveniens, quae nempe praeparatur voluntas; talis enim est gratia voluntatis, cuius necessitatem tuetur Augustinus quam praeparationem voluntatis negabant pelagiani (cf. cont. duas epist. pelagg. L. IV. c. 6. L. II. c. 8), ut proinde haec inspiratio dicenda sit necessaria ad quemlibet actum. Inter gratias autem praeveniens est etiam *pure praeveniens*, quae nequit esse sita in actu deliberato. Si ergo inspiratio est motio voluntatis ad quemlibet actum, non omnis inspiratio erit motio actus deliberati, sed et indeliberati in voluntate; ideoque universim gratia voluntatis complectetur motionem eius ad aliquem actum sive indeliberatum sive deliberatum, qui ab aliquo indeliberato praeventus fuerit.

Sane doctrina est Augustini Deum inspiratione actus indeliberati voluntatis, praeter anteriorem illustrationem, praeparare voluntatem. De Spiritu et litera c. 3. »Nos dicimus humanam voluntatem sic divinitus adiuvari ad faciendam iustitiam, ut... praeter doctrinam... accipiat Spiritum S. quo fiat in animo eius delectatio dilectioque summi Boni." Quod deinceps ita explicat: »Cum id, quod agendum est, ceperit non latere (incipit autem iuxta Augustinum non latere per anteriorem illustrationem Spiritus S. cf. eius verba in Th. VII. IV.), nisi etiam delectet et ametur, non agitur, non suscipitur, non bene vivitur." Cf. Suarez de Gratia L. III. c. 7.

Concludimus ergo gratiam propriam voluntatis, quae est necessaria ad agendum, complecti utrumque elementum, et

elevationis facultatis et excitationis actus vitalis. Iam vero ut iterum eodem modo ratiocinemur, si haec generatim vera sunt, certe vera esse debent quoad illos, qui nondum sunt conversi ad fidem omnique habitu supernaturali carent. Eadem enim occurrit ratio, quae superius in parte praecedente allata fuit nec opus est instaurare argumentum. Probata est ergo Thesis.

V. Nihilominus contra doctrinam duplicis distincti adiutorii possunt nonnulla obijci. Dices enim 1) in Conc. Arausie. c. 6. hanc adhiberi formulam: *per infusionem et inspirationem Spiritus S. et c. 4. per Spiritus S. infusionem et operationem*: at infusio non videtur significare aliquid aliud distinctum ab inspiratione vel operatione. Ergo licet diversa sint nomina, potest eadem esse res: quare videtur quod et illustratio et inspiratio dici possint esse eadem gratia.

Respondeo 1) distinctionem gratiarum harum nos non repeterere ex diversis nominibus tantum, sed ex diversis rebus, quas his nominibus representari probavimus. Quare etsi concedamus primam partem consequentis, negamus tamen alteram. Ceterum ut declaremus eas formulas Conc. Araus., advertimus 2) quod *operatio*, de qua in en. 4. sermo est, determinatur ex contextu ad significandam inspirationem voluntatis: afferuntur enim ad eam probandam haec testimonia; *praeparatur voluntas a Domino et Deus in nobis operatur velle*. Habemus ergo *infusionem et inspirationem* simul positas. Iam vere nihil impedit quominus *infusio Spiritus* accipiatur pro ipsa illustratione, ita ut eadem res exhibeantur per has duas formulas: *infusio et inspiratio atque illustratio et inspiratio*. Nam infusio Spiritus, quae per gratiam actualem fit, est per se transiens. Porro si considerentur solum operationes excitatae in nobis a Spiritu S. et invicem comparentur, prima operatio transiens, quam Spiritus excitat in nobis, est illustratio; quocirca per eam obtinetur formaliter infusio Spiritus, quae ab altera operatione, h. e. inspiratione iam supponitur, unde per inspirationem Spiritus S. non proprie infunditur, sed iam est infusus. Cum ergo proprium sit illustrationis, ut per eam Spiritus nobis transeunter infundatur, h. e. in nobis operetur excitans animum ad primum actum, potest illustratio nomine infusionis significari. Si haec teneantur, reapse infusio significat aliquid distinctum ab inspiratione.

Dices rursus in Conc. Trid. Sess. VI. cap. 5. eandem, quae illuminatio dicitur, mox inspirationem vocari »ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus S. illuminationem, neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens;” ergo res eadem est illustratio et inspiratio.

Resp. Inspiratio non significatur solum per vocem *illuminationem*, sed et per alias *tangente Deo cor hominis*, oratione indirecta; nam quoniam cor non est solum intellectus sed potissimum voluntas, cum tactus cordis dicitur, significatur non solum illustratio, quae motum cordis praecedat, sed et inspiratio, quae eum motum gignit; quapropter illuminatio non est id, quo *formaliter* tangitur voluntas, sed id, quo *dispositive* ea tangitur.

Ceterum ipse Augustinus plus semel gratiam voluntatis immediatam, quam certe docuit, significavit solo nomine lucis, nec immerito; cum lux non solum illuminet sed et calefaciat, ex quo traduci potest ad significandam metaphorice gratiam voluntatis propriam. Audiatur De Natura et gratia c. 26: »Sicut vulnere verbi gratia claudicans ideo curatur, ut sanato malo praeterito, futurus dirigatur incessus; sic mala nostra non ad hoc solum supernus medicus sanat, ut illa iam non sint, sed ut de cetero recte ambulare possimus: quod quidem etiam sani non nisi illo adjuvante poterimus... Sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere; sic et homo etiam perfectissime iustificatus, nisi aeterna luce iustitiae divinitus adiuvetur, recte non potest vivere. Sanat ergo Deus, non solum ut deleat quod peccavimus, sed ut praestet etiam ne peccemus.”

VI. Obijcies contra assertam necessitatem gratiae interioris immediatae doctrinam Scripturarum, qua Verbum Dei per suos ministros praedicatum commendatur. Etenim *Verbum* dicitur, *in quo quis salvatur*: Actuum XI, 14. *Verbum reconciliationis* 2. Cor. V, 18. *Verbum non hominum, sed vere Verbum Dei* 1. Thessal. II, 13. *Verbum, quod operatur in iis qui credunt ibid. virtus Dei in salutem* Rom. I, 16. *Verbum vitae* Act. V, 20. *per quod in Christo gignimur*. 1. Cor. IV, 15. et qui Verbum annuntiant, dicuntur *gignere filiosque habere ibid. ac ideo missi ut aperiant hominum oculos atque ita convertantur homines a tenebris ad lucem et de potestate satanae*

ad Deum, ut accipiant remissionem peccatorum et sortem inter Sanctos per fidem, quas est in Christo Act. XXVI, 18. Iam vero huiusmodi loquendi formulae significant efficaciam quamdam propriam Verbi Dei, quae immediate nexa sit cum actibus salutaribus ita, ut propter ipsum Verbum Dei auditum excitetur in animo illustratio et inspiratio supernaturalis prope modum sicut Sacramenta gratiam in nobis efficiunt. Porro si ita res se habet, non est amplius opus illustratione et inspiratione, quae immediate sit a Deo.

Contra necessitatem vero immediatae illustrationis videtur esse Augustinus, qui L. I. ad Simplicianum q. 2. n. 2. ait: »Incipit autem homo percipere gratiam, ex quo incipit Deo credere, vel interna vel externa admonitione motus ad fidem." Unde mox de Cornelio subdit: quod »nullo modo credidisset nisi vel secretis per visa mentis aut Spiritus vel manifestioribus per sensus corporis admonitionibus vocaretur." Cf. et de Spir. et lit. c. 34.

Respondeo 1) Formulae a Scripturis allatae eam certe interpretationem non patiuntur, quam quidam e protestantibus subicere vellent, quaeque ab ipsa obiectione videtur excludi, nempe illustrationem et inspirationem mentis contineri actibus qui naturaliter exiuntur ex auditu Evangelio; haec enim est haeresis, quam Patres in pelagianis reprobarunt revocantibus adiutorium Dei ad legem atque doctrinam.

Respondeo 2) Argumentum adversariorum, datis etiam (quae quidem non concedimus) iis omnibus, quae contendunt, probat nihil contra thesism. Nam ea efficacia, quae Verbo auditu tribuitur in obiectione ad actus supernaturales in nobis excitandos, vel simplicis conditionis fines non egreditur, vel aliquam proprie dictae causalitatis rationem habet. Si primum, requiritur ergo immediata Dei operatio interior. Si alterum, ea efficacia nequit esse physica, cum neque talis competat Sacramentis, sed ad summum in verbo auditu moralis erit, quatenus scilicet ex divina institutione praedicatio Verbi Dei moveat Deum ad infundendas animo audientis illustrationes et inspirationes supernaturales. Atqui in hac hypothesi postulatur rursus illustratio et inspiratio, quae sint immediate a Deo; ergo.

3) Si vero quaeratur utrum Verbum praedicatum conditio

tantum sit, an etiam causa actus supernaturalis: haec reponimus. Cum Verbum Dei praedicatum sit aliquid extrinsece sonans et sensibile, se habet in ratione efficaciae ad movendum intellectum sicut aliae locutiones naturales. Ea tamen praedicatione posita adest Deus, qui intrinsecus incrementum dat illustrans et inspirans. Quare inferior actus ontologicae spectatus est effectus Dei, at praedicatio Verbi tum se habet ut conditio ut existat actus supernaturalis, tum est etiam causa determinans cur sit talis actus obiective, talis nempe apprehensio, talis amor etc. cum divina immediata illustratio non sit per se revelatio (Th. VII.). Id porro et non amplius postulatur ab iis formulis ex Scriptura desumptis, quae afferuntur in obiectione. Causalitatis enim moralis, posita in quadam dignitate Verbi praedicati derivata ipsi a Verbo Dei, quae moveat Deum infallibiliter ad infundendas gratias actuales, huius inquam causalitatis asserendae sufficientem rationem in iis testimoniis Scripturae ac similibus non videmus. Circa quae testimonia et formulas, quibus efficacia Verbi praedicati exprimitur, duo sunt advertenda. Primum, quod solet Scriptura effectum, qui a pluribus causis pendet, uni causae adserere, aliis causis non memoratis: Secundum, quod Scriptura frequenter efficaciam Verbi commendans, ipsum non seorsim considerat, sed simul cum iis, quae ex lege Dei nexa sunt cum eo h. e. cum gratis interioribus, quibus ipsum Verbum praedicatum viam veluti munit.

Non erit tandem abs re advertere quod ea efficacia, quae Verbo praedicato adseritur, tribuenda est quoque ceteris extrinsecis mediis, quae pias cogitationes affectusque pios excitare valent et quibus existentibus gratiam Deus actualem impertit. Tribuenda est, inquam, ea efficacia iis mediis saltem analogice, h. e. quatenus Verbum Dei praedicatum plus minus repraesentant eique plus minus aequivalent.

Ad Augustini testimonia quod spectat, collatis iis quae Thesi VII. ex eodem sunt allata et inspecta doctrina catholica de necessitate illustrationis immediatae, a qua certe Augustinus non discessit, imo quam ipse professus est in Canone 4. Cone. Carthag., cuius auctor ipse fuit, vel quem certe probavit, respondendum est Augustinum non negare iis testimoniis allatis necessitatem immediatae illustrationis. Itaque termini, qui op-

ponuntur in hac disiunctiva *admonitio interna vel externa*, non sunt illustratio interior immediata et illustratio interior mediata, sed illustratio *immediata cum praevertente extrinseco ministerio*, quae illustratio dicitur *admonitio extrinseca*, et illustratio *immediata sine extrinseco ministerio*, per excitationem internam vel phantasmatum vel idearum in memoriam vel per simplicem revelationem quae esse potest.

THESIS XXVIII.

Ut tandem de necessitate gratiae actualis pro iustis quoque disseramus, primum advertendum est quod cum gratia praeveniens dicitur necessaria ad omnes actus salutaris, non eo ipso dicitur quod ad singulos actus nova gratia praeveniens sit necessaria. Tenendum est porro quod iustis quoque ad omnes eorum actus salutaris necessaria est gratia actualis praeveniens et adiuvens tum Illustrationis tum inspirationis; licet non prorsus eodem modo ac iis, qui habitibus supernaturalibus sunt destituti.

I. Quod primo loco ponimus pendet ex iis quae docuimus in Th. X. Scilicet cum existit series actuum salutarium, quorum posterior a priore determinatur, qui praecedat rationem habet gratiae praevenientis pro consequente omnesque immediate vel mediate pendent a gratia pure praeveniente, quae ab initio serici collata est. Novam gratiam in ea serie dicimus eam, quae posita in inspiratione actus indeliberati excitaret et praepararet voluntatem independentem ab actibus liberis praecedentibus. Iam vero etsi ad omnes actus gratia praeveniens dicatur necessaria, non eo ipso dicitur necessaria nova gratia praeveniens ad singulos actus etiam hominis non iusti; illud enim sine isto dari potest. Nam in serie continuata actuum salutarium, quorum praecedens determinat consequentem, singuli subsequentes ex gratia Dei praeveniente et praeparante voluntatem fiunt, nec tamen nova intercedit gratia praeveniens. Nec ulla eius apparet necessitas; nam non requiritur ut elevans, cum per priorem actum sit elevata facultas possitque manere ea elevatio, quando actus prior cum posteriore continuatur illumque determinat. Nec

requiritur ut excitans voluntatem ad agendum, quia voluntas in actu deliberato existens satis est excitata formaliter ad alios actus, qui cum eo connexi sint. Hoc sensu accepta defendi potest sententia Bellarmini De Grat. et lib. arb. L. VI. c. 15. Sent. 13.) scilicet non indigere iustum ordinarie nova gratia excitante, quod et can. ult. Conc. Arausic. II. suadet. Itaque cum defendemus in Thesi necessitatem gratiae etiam praevenientis ad omnes et singulos actus iustorum, cum supradicta limitatione accipiendum erit.

II. Disputans Suarez de necessitate gratiae l. c. e. 8. plures facit hypotheses quoad statum hominis iam excitati, quas cum mediocri mutatione ita proponere possumus: 1) quod homo infidelis nondum consenserit ulli gratiae Dei vocanti, 2) quod alicui consenserit, 3) quod habeat habitum fidei et spei, 4) quod iustus sit habeatque omnes habitus supernaturales. Secundam hypothesim distinguimus a sequente, quia cum prima gratia non sit fides, potest homo pluribus gratiis ad eam obtinendam praeparari, ut si interiore vocatione vocetur ad audiendam praedicationem, tum ad investigandam veritatem, tum ad orandum, ut tandem credat. Plures opiniones in hac quaestione recitat idem Suarez ibid. quas confer, sis, quarum opinionum differentia ex eo etiam pendet, quod non omnes eandem significationem subiciant nominibus gratiae excitantis seu praevenientis et adjuvantis. Cf. Th. XVIII. Quae ergo potest an in singulis his hypothesibus necessaria sit pro omnibus actibus bonis gratia actualis et quae? ac praecipue quaestio est de gratia immediata voluntatis eaque praeveniente. Adiuvari enim gratia voluntatem cum agit, nemo dubitat. Manifestum est autem quod si demonstraverimus iustis ipsis quoad omnes actus salutaris necessariam esse gratiam ne dum adiuvantem sed et praevenientem illustrationis et inspirationis, idem quoad ceteros quoque demonstratum erit. Id ergo nobis satis erit explicite et data opera demonstrare.

III. Demonstratio breviter huc redit. a) Si *gratia actualis eodem*, de qua in Traditione sermo est, asseratur necessaria *indiscriminatim pro omnibus, ad omnes actus*, nulla distinctione facta statuum hominum vel conditionis actuum, sed habita solum ratione actus salutaris; dicendum est eam gratiam, quae quibusdam ad quosdam actus, nullo dissentiente, est necessaria,

esse iustis pariter ad omnes actus necessariam: atqui; ergo. Vel *b*) si in Traditione iustis asseratur necessaria gratia ita, ut ea, quae dicitur iis ad agendum necessaria, sit illa eadem, quae aliis non iustis et qui ad fidem vocantur, necessaria affirmatur quaeque dicitur esse gratia illustrationis et inspirationis, praeparans et adiuvans; eadem ex integro iustis quoque necessaria habenda erit: atqui; ergo. *c*) Si disertis testimoniis fidem facientibus explicitè asseratur iustis ad omnes actus salutare necessarium esse gratiam praevientem et adiuvantem illustrationis et inspirationis; ea certe iisdem necessaria dicenda erit: atqui; ergo. *d*) Si ratione theologica demonstraretur iustis quoque utramque gratiam utroque modo necessariam esse; nulla erit ratio cur id negetur: atqui; ergo.

Probandae sunt minores horum argumentorum. Et primum hoc prae oculis semper habeatur. Patres in suis scriptis atque decretis aetate pelagiana eandem semper gratiam praedicasse et defendisse, gratiam scilicet, quam negabant pelagiani h. e. gratiam voluntatis, quae gratia est qua vocatur, excitatur et praeparatur voluntas ut velit atque adiuvetur, cum vult et operatur voluntas, ut frequentissime explicat Augustinus; quemadmodum eam explicant quoque Episcopi Africani ad Zosimum (cf. c. 8. Auctorr. Apost. Sedis), atque Patres Conc. Arausiani II. c. 4. Iam vero quod spectat ad minores primi et alterius argumenti, quae forma tantum differunt, pro omnibus actibus gratiam necessariam esse affirmatum est. Ita sane R. P. Zosimus in epistola dogmatica, qua pelagianum dogma per universum mundum proscripsit, cui omnes catholici Episcopi subscripserunt, »quod tempus, ait, intervenit, quo eius non egeamus auxilio? in omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus adiutor et protector orandus est." Item gratiam omnibus necessariam esse praedicatum est hucque spectant omnia decreta eâ aetate edita. Auctorr. c. 6. Quare necessitatem gratiae non ex speciali hominum statu sed ex dignitate actus salutaris probant. Inde est enim quod asserant nullum esse in natura vigorem (C. Araus. c. 7.) ad bonum aliquod faciendum, quod ad salutem pertinet vitae aeternae, ad agendum sicut oportet ad salutem, ad bona pietatis opera (cf. Th. XXII). Et inde est quod nullo hominum discrimine instituto gene-

ratim asserant gratiam Dei ad singulos actus dari (Conc. Diospolit.), ita ut sine gratia nihil veras sanctaeque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus (Patres Africani ad Zosimum penes Prosperum adv. Coll. c. 5.): quorum testimoniorum in primo de iustis quoque sermo est, in altero directe de iustis. Atque ex hoc factum est ut ad necessitatem gratiae pro prima conversione probandam afferrent ea verba Apostoli Philipp. III, 13. *Deus est qui operatur in nobis velle et perficere* (Conc. Araus. c. 4), quae per se directe ad iam conversos referuntur. Ergo.

Quoad minorem tertii argumenti, ea evidenter his testimoniis probatur. Et primum liquet in iis, quae recitata sunt modo ex Zosimo et Patribus Africanis sermonem directe esse de Christianis seu conversis ad Deum, quos certe Patres non supponebant omnes esse peccatores, imo iusti praesumendi sunt. Eodem modo Augustinus loquitur De Grat. et lib. arb. c. 17: »Sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valeamus." Ubi vides utramque gratiam praevientem et adiuvantem dici necessariam ad pia opera indefinite. Idem de nat. et grat. c. 26. »Mala nostra non ad hoc solum medicus supernus sanat, ut illa iam non sint, sed ut de cetero recte ambulare possimus, quod quidem etiam sani non nisi illo adiuvante poterimus." Quod declarat hoc modo: »Sicut oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adiutus non potest cernere, sic et homo etiam perfectissime iustificatus nisi aeternae luce iustitiae divinitus adiuvetur, recte non potest vivere." Perpende lucem praevisionem singulisque actibus videndi necessariam esse. Cf. quoque quae in Thesi praeced. n. IV. dedimus ex doctrina Augustini. Inter Auctorr. Apost. Sedis allatas a Caecelino, haec c. 8. asfertur ex Patribus Africanis »Praeparatur voluntas a Domino et ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda fidelium. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt, ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium et in bonis quibusque voluntatis humanae singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium (quo nempe praeparatur et adiuvetur voluntas a Domino)." Concil. Arausic. II. c. 9. (quamvis hic, potius quam canon, habeatur ad eruditissimam sententiam quaedam ex Patribus excerpta, in confirmatio-